

Kaj se lahko naučimo iz vojne v Gorskem Karabahu?

Eden od večjih izzivov, s katerimi se spoprijemajo politični in vojaški strategji pri opredeljevanju varnostnih in obrambnih politik ter strategij, je vprašanje narave prihodnje vojne in značilnosti prihodnjega vojskovanja. Razumevanje prihodnjega vojskovanja neposredno vpliva na opredelitev prihodnje vloge in nalog vojske ter z njimi povezanimi zmogljivostmi. Danes načrtujemo razvoj vojske za prihodnje dolgoročno obdobje, zato moramo oceniti, na kakšen način bo podpirala nacionalne interese – kako se bo vojskovala in kako se bo vojskoval tisti, ki jih bo ogrožal.¹

V okolju prevlade sodobne strateške misli, ki je pod velikim vplivom novih groženj (npr. hibridne), asimetričnega vojskovanja nedržavnih akterjev in poudarjanja spremenjene vloge oboroženih sil (npr. zagotavljanje notranje varnosti, mirovna prizadevanja) je konvencionalno vojskovanje nekako potisnjeno v ozadje in se zdi stvar preteklosti. V sodobnem času smo ga lahko (v tradicionalnem smislu) opazovali v letih 1991 in 2003 v vojnah med Irakom in ZDA ter v vojnah ob razpadu Jugoslavije v devetdesetih letih. V večini drugih konfliktov ga lahko prepoznamo kot (manjši) del množice različnih načinov delovanja oboroženih sestavov, ki jih uvrščamo v sklop asimetričnega in hibridnega vojskovanja, vojskovanja četrte generacije ali kakšnega drugega

---

¹ Ker vojskovanje presega vojaško raven, tudi opredelitev prihodnjega vojskovanja ni le odgovornost vojske. Politika, kot »uporabnica« vojaškega instrumenta nacionalne moči, je soodgovorna za opredelitev prihodnjega vojskovanja, ker bo v ta namen opredelila tudi vire in dala usmeritve za razvoj vojske, ki bo omogočil uspešno vojskovanje. V idealnem primeru je pogled na prihodnje vojskovanje, s katerim bo soočena država in z njo oborožena sila, rezultat dobrega konsenza. Če konsenza ni, v demokracijah prevladuje civilni (politični) pogled.

pojmovanja nekonvencionalnega vojskovanja moderne dobe. Zato se je porajalo vprašanje, ali bo v prihodnje sploh še prihajalo do vojskovanja, v katerem bo konvencionalno prevladujoče.

Transformacijo konvencionalnega spopada oziroma njegovo »oplemenitenje« z različnimi načini vojaškega in nevojaškega delovanja smo lahko spremljali ob koncu prejšnjega in začetku tega stoletja na vojskovališčih Iraka in Afganistana. Nekaj transformacijskih značilnosti je izpostavil že Žabkar² v Marsovi dediščini, kjer izpostavlja: (1) v načrtovalni etapi je organizirano informacijsko delovanje (operacije) velikih razsežnosti, da bi za vojaški poseg pridobili podporo svetovne javnosti, še posebno podporo zaveznikov in opozicije v državi, v kateri je vojaško posredovanje; (2) glavna operacija se praviloma začne z dejavnostmi raketnih sil, ki z množičnimi udari natančnih orožij vzporedno z velike daljave napadajo vso nasprotnikovo strateško globino – poveljniško infrastrukturo, zračne baze, skladišča z gorivom, mostove, predore in druge pomembne vojaške cilje; (3) kjerkoli je mogoče, se izvajajo udari z daljave, pri čemer se kopenske enote izogibajo bližinskim bojem in bojem v mestih; (4) z informacijskim delovanjem se izkoriščajo množični mediji, ki selektivno poročajo o tistem, na kar jih usmerjajo vojaški predstavniki za odnose z javnostmi; (5) bojno delovanje je usmerjeno na način, ki zagotavlja uresničitev cilja v čim krajšem času ter s čim manj lastnih izgub in žrtev med civilnim prebivalstvom; (6) izvedba vojaške kampanje obsega tri med seboj vzročno-posledično povezane operacije: predkonfliktne operacije, operacije v času vojne in pokonfliktne operacije; (7) vojskovanje se odvija neprekinjeno (24/7), na prostoru, »stokrat večjem od prostora, ki ga je nadzoroval nasprotnik«, do 40.000 km nad Zemljo, 300 m pod morsk gladino, z delovanjem na razdalji do 1.600 km in delovanjem v kibernetnem prostoru; (8) ne izvaja se tradicionalna mobilizacija sil z njihovim postopnim razvojem in koncentracija na obrobju nasprotne države; (9) pri presoji razmerja sil ter izbiri potrebnih sil in sredstev za doseganje se ne uporabljajo klasična merila, temveč kakovost vojaške tehnologije, sistemov za poveljevanje, učinkovitost bojnih in obveščevalnih sistemov, sposobnost uporabe paravojaških in drugih naklonjenih oboroženih skupin; (10) informacijska prevlada nad nasprotnikom postane enakovredna učinkom klasičnih oborožitvenih sistemov; (11) ne obstajajo ostre meje med vojaškimi in nevojaškimi operacijami; (12) izgube koalicijskih sil so majhne (simbolične); (13) vojaška operacija ni ključna za končni uspeh, temveč za izkoriščanje rezultatov vojaške zmage.

Deset let od zadnjega večjega konvencionalnega spopada v Iraku, ko so bile razprave o prihodnjih konvencionalnih silah še posebej zagrete ter so bila tudi v javnosti vidna razhajanja med političnimi in vojaškimi krogi o relevantnosti močnih konvencionalnih sil, je prišlo do ponovne spremembe odnosa do konvencionalnega vojskovanja in njemu ustreznih vojaških zmogljivosti. Zaslugo gre pripisati predvsem Rusiji, ki je z vlaganji v oborožene sile in njihovo modernizacijo, obsežnimi prikazi vojaške moči ter vojaškim angažiranjem v Gruziji, Ukrajini in Siriji povzročila nelagodje ter strateško prebujanje Nata in predvsem njene najmočnejše članice. Članice Nata so se odzvale

---

² Žabkar, A., 2003. Marsova dediščina, str. 390–399.

in se zavzele, da bodo okrepile konvencionalne zmogljivosti, kar je pomenilo, da se bo povečala »teža« konvencionalnih sil (ponovna veljava oklepnih, artilerijskih in drugih »klasičnih« bojnih zmogljivosti, ki so bile porinjene v stran v času optimizma, da se bodo konflikti dogajali zunaj evroatlantskega prostora ter bo šlo večinoma za operacije v podporo miru oziroma posredovanja na kriznih žariščih in v glavnem za operacije nizke intenzivnosti).³

Čeprav je izhajala potreba po ponovni okrepitvi konvencionalnih sil zavezništva predvsem zaradi krepitev odvrtačne države ter s tem preprečevanja klasičnega (simetričnega) konvencionalnega vojskovanja na evropskih tleh večjega obsega, so določeni spopadi pokazali, da konvencionalno vojskovanje ni preteklost in je sestavni del nekonvencionalnega (asimetričnega, hibridnega) vojskovanja. To pomeni, da bo tudi v okoliščinah prevladujoče »asimetrije« lahko prihajalo do konvencionalnih spopadov manjšega obsega, za kar bodo potrebne ustrezne konvencionalne zmogljivosti. Spopadi med ukrajinskimi silami in uporniki, sponzoriranimi s strani Rusije v obdobju 2014–2016, ter boj koalicije držav proti t. i. Islamski državi v Siriji in Iraku v obdobju 2018–2019 poudarjajo potrebo po konvencionalnih silah, ki imajo pomembno, včasih morda odločujočo vlogo tudi v asimetričnem ali hibridnem vojskovanju za končen uspeh napadalca ali branilca.

Da konvencionalno vojskovanje še ni preteklost, je bilo najočitnejše ob napadu Azerbajdžana na Armenijo. Očitno tudi ni preteklost omenjena vojna z (tradicionalnim) namenom zasedbe in priključitve ozemlja oziroma ostajajo ozemeljski spori verjetno ena od glavnih okoliščin, da bo tudi v prihodnje prihajalo do klasičnih (konvencionalnih) meddržavnih oboroženih spopadov. Vendar pa bo konvencionalno vojskovanje doživelo korenite spremembe, kar poudarjata Gady in Stronell⁴, ki sta med tistimi, ki so analizirali zadnjo vojno v regiji Gorski Karabah in se sprašujeta, ali ni to morda zgled prihodnje konvencionalne vojne. Pri tem opozarjata, da je imela ta vojna, tako kot v drugih primerih, nekatere enkratne posebnosti, ki otežujejo oblikovanje univerzalnih sklepov, ter da obstaja tveganje oblikovanja napačnih sklepov, še posebej v pogledu prihodnjega vojskovanja visoke intenzivnosti velesil. Izpostavljata trajno lekcijo, da bodo vedno dobro izurjene in vzdrževane vojske premagale vojske s slabo disciplino, ne glede na to, kakšno vrhunsko tehniko imajo slednje na voljo. Med glavnimi ugotovitvami je, da bo v prihodnji vojni imel ključno vlogo še vedno človek, in sicer kot upravljavec bojnih sistemov (angl. human operator). Vojske, ki bodo znale integrirati obstoječe (starejše) bojne sisteme z novimi tehnologijami, bodo imele prednost na vojskovališču.

---

³ »Konvencionalne sile zavezništva dajejo bistveni prispevek odvrtaanju pred širokim naborom groženj. Prispevajo k zagotavljanju tako vidnega zagotovila Natove kohezivnosti kot tudi sposobnosti zavezništva in njegove zavezanosti, da se odzove na varnostne skrbi vseh in vsake od zaveznikov« (Wallis Summit Declaration, 2014).

⁴ Gady, F.-S., in Stronell, A., 2020. What the Nagorno-Karabakh Conflict Revealed About Future Warfighting. <https://www.worldpoliticsreview.com/articles/29229/what-the-nagorno-karabakh-conflict-revealed-about-future-warfighting>, 20. 11. 2020.

Prepoznala sta sedem glavnih naučenih lekcij:

1. Ne glede na slabe izkušnje uporabe oklepnih vozil na armenski strani oklepna sredstva, vključujoč tanke, ostajajo nepogrešljiv element manevrskega vojskovanja in zagotavljanja neposredne ognjene podpore pehoti v napadu. Vojna ni dala dokazov, da so zaradi brezpilotnih letal (UAV) bojna vozila izrinjena z modernega vojskovališča. Med žrtvami je bilo več tistih, ki so bili zunaj oklepa, ali na fiksnih položajih ali na poveljniških mestih, kot med tistimi v oklepu. Z UAV in lahko pehoto ni možno dlje časa braniti zemljišča.
2. Z UAV se da sistematično nevtralizirati nasprotnikovo zračno obrambo, seveda ob učinkovitih sistemih za opazovanje in pridobivanje podatkov o cilju. Brezpilotna letala lahko uničujejo nasprotnikove bojne zmogljivosti, vendar so dokaj »potrošno blago« ter zahtevajo številčnost in velike zaloge streliva, zato je na daljši rok težko zagotavljati vzdržljivost takšnih operacij.
3. Nujne so nekinetične zmogljivosti za delovanje z razdalje za obrambo pred kinetičnimi in nekinetičnimi napadi (npr. sredstva za elektronsko bojevanje). Pomembno je nevtralizirati sovražnikova sredstva za elektronsko bojevanje, kar med drugim zagotavlja relativno svobodo uporabe nizkoletečih UAV.
4. Potrebni so nove doktrine in postopki glede povezovanja in sodelovanja v boju starih bojnih platform z novo tehnologijo (npr. povezovanje tankov, sredstev za elektronsko bojevanje, modernih opazovalnih sistemov in UAV v učinkovito celoto). To se nanaša tudi na povezovanje obrambnih in ofenzivnih delovanj v kibernetnem prostoru ter izvajanje informacijskega vojskovanja.
5. Združeno bojevanje rodov je (še vedno) ključno za uspeh v modernem vojskovanju. Kjer te sposobnosti ni, hitro nastane praznina v nasprotnikovi razporeditvi, ki se jo da izkoristiti.
6. Intenzivna uporaba bojnih sistemov nalaga zahtevo po sistemih, ki se lažje vzdržujejo, ter prilagoditev logistične doktrine in postopkov. Dobra usposobljenost enot, ob uporabi koncepta poveljevanja s poslanstvom, ki omogoča taktično prilagodljivost, zmanjša trošenje in izgube sil.
7. Človek ostaja ključni dejavnik, kar nalaga investiranje v usposabljanje združenega bojevanja v vseh domenah na taktični ravni, ki bo čim bolj podobno realni situaciji. Slaba taktična usposobljenost je med drugim botrovala velikim izgubam tankov.

Podobno ugotavlja tudi Gressel⁵, ki npr. prepoznava (1) nemoč sistemov za zračno obrambo proti UAV, (2) uspešnost uporabe artilerijskega ognja za uničenje sovražnih enot ob podpori opazovanja z UAV, kar lahko prinese odločilno prednost v spopadu, (3) pomen delovanja po rezervnih silah, še preden so vključene v boj in s tem

---

⁵ Gressel, G., 2020. Military lessons from Nagorno-Karabakh: Reason for Europe to worry. <https://ecfr.eu/article/military-lessons-from-nagorno-karabakh-reason-for-europe-to-worry/>, 28. 11. 2020.

preprečitve okrepitve sil, (4) razpad vojske kot posledico niza izgubljenih bojev idr. Meni, da bi večina vojsk manjših držav Evropske unije končala enako kot armenska.

Glede relevantnosti konvencionalnega vojskovanja v prihodnosti bi lahko sklenili, da bo postalo pomembna vrsta vojskovanja tudi v prihodnje in ga ne moremo izključiti iz nobene »enačbe« prihodnjega vojaškega konflikta (vojne). Verjetno ne bo prevladujoča vrsta vojskovanja in bo ena od »modalitet« znotraj drugih nekonvencionalnih vrst vojskovanja. S stališča vojaških strategov pomeni, da bodo vojaške strategije še naprej opredeljevale razvoj konvencionalnih zmogljivosti kot neločljivega dela prihodnjih oboroženih sil ter uporabe konvencionalnega vojskovanja v okviru drugih vrst vojskovanja za doseganje vojaških ciljev, za vojaške poveljnike pa pomeni zahtevo, da morajo pripravljati svoje sestave za izvajanje konvencionalnega vojskovanja.

Koliko blizu ali daleč je bila vojna med Azerbajdžanom in Armenijo prihodnji vojni, v kateri se lahko jutri znajdejo naši vojaki, bo pokazal čas. Vsekakor je bila vojna dobrodošla za okrepitev strateške misli v Sloveniji, še posebej v pogojih oblikovanja vojaške strategije, ki se jo je lotil Generalštab Slovenske vojske, ter ob poplavi demagoških in populističnih izjav o potrebni opreми za Slovensko vojsko. Vprašanje sodelovanja naše vojske v prihodnjem oboroženem konfliktu (najverjetneje zunaj nacionalnega ozemlja) ni, ali se bo zgodil, temveč kje in kdaj se bo zgodil. Razen če bi se korenito spremenila zunanjepolitična usmeritev Slovenije in bi se spremenil tudi eden od nacionalnih interesov, ki je povezan s krepitvijo mednarodnega miru in varnosti, ter Slovenija v prihodnje ne bi hotela nositi nobenih bremen in tveganj za zagotavljanje skupnega miru in preprečevanje konfliktov v svetu.

Da moderne konvencionalne zmogljivosti prispevajo tudi k obrambi države, je včasih absurdno, vendar potrebno poudarjati v državi, ki je obstala, ker smo zmagali v oboroženem spopadu. Lahko verjamemo, da smo zadnja generacija Slovencev, ki je doživela vojaški spopad in nas čaka tisoč let napredka, miru in blaginje, vendar nas zgodovinska, antropološka in druga spoznanja učijo, da se žal na to ni zanašati. Lahko se strinjamo, da so podnebne spremembe morda največja grožnja človeštvu, vendar to ne pomeni, da se zanemarja vojaški instrument, ki ga ima na voljo država. Nasprotno, podnebne spremembe bodo lahko povzročile velike migracije človeštva, etične in meddržavne spopade, odkrit boj za prostor, kjer se bo dalo bolje živeti ter s tem potrebo po obrambi tega prostora.

Če se determinante nacionalne varnosti ne spremenijo, je odlašanje modernizacije Slovenske vojske neodgovorno in celo škodljivo (naklepno) dejanje. Ne glede na to, ali se strinjamo o prihodnjem vojskovanju, je dejstvo, da bo to še vedno nasilno človekovo dejanje, smrt nasprotnika pa žal še vedno eden od glavnih ciljev. Zato npr. dilema o oklepu ne bi smela biti politična. Oklep je standard in tisto, kar se normalno zagotavlja vojaku za njegovo zaščito v premiku. Verjetno nihče ne pričakuje, da se vojaki transportirajo pod ponjavo na klopeh tovornjaka, kar je bil standard vojske nekdanje skupne države.

Pametni se učijo na izkušnjah drugih. V tem pogledu je vojna v Gorskem Karabahu dober zgled, na kaj je treba biti pripravljen in kakšne zmogljivosti je dobro razviti. Predvsem pa je zgled inovativnosti v uporabi vojaške strateške, operativne in taktične veščine. Tiste inovativnosti, ki jo že nekaj časa pogrešamo v vojaški misli in je nismo mogli prepoznati v Beli knjigi o obrambi. Dolgoletno oklepanje številčk o obsegu in strukturi Slovenske vojske ter koncepta strateške vojaške rezerve kaže, da (če parafraziram obrambne priprave leta 1991) potrebujemo nov »Premik 2021«, ki bo prikazal (po Clausewitzu) svobodni duh in kreativnost, ki naj bi krasila vojaško organizacijo. V tem pogledu je Gorski Karabah dober opomin. Ni glavna številčnost, temveč elementarne vojaške lastnosti (red, disciplina, usposobljenost, morala), povezanost različnih (starih in novih) bojnih sistemov na tleh in v zraku v učinkovito celoto, združeno bojevanje rodov na osnovni taktične ravni ter predvsem iznajdljivost in kreativnost posameznikov, ki poveljujejo enotam ali upravljajo z bojnimi sistemi. Potrebni so informacijska prevlada, hitrejši proces odločanja, zgodnejše odkrivanje položajev nasprotnika, motenje delovanja sovražnih sistemov ipd. – vse, kar zagotavlja, da bo naša vojska prekosila sovražnika v učinkovitosti in ne iskanje možnosti, da se z njim številčno poravna. Zato je treba (končno) zagotoviti osnovno zaščito, ki vključuje tudi oklep, ter strokovno in politično debato usmeriti v iskanje zmogljivosti, ki bodo po eni strani zagotovile sposobnost obrambe pred UAV, prihodnjimi avtonomnimi sistemi (podprtimi z umetno inteligenco), kibernetскими napadi, informacijskim vojskovanjem in udari z razdalje ter na drugi strani zagotovile razvoj zmogljivosti, ki bodo povzročile izgube na sovražni strani zunaj neposrednega stika. Poenostavljeno – ne gre za to, koliko čet bomo imeli, temveč za to, koliko sovražnih čet bo naša četa »odstranila« z bojišča in kolikšna je verjetnost, da bo naš vojak preživel v spopadu.

Brigadir dr. Branimir Furlan

Brigadir dr. Branimir Furlan se je Slovenski vojski pridružil leta 1991 in je veteran vojne za Slovenijo. Na svoji vojaški poklicni poti je opravljal različne dolžnosti. Bil je direktor štaba GŠSV, namestnik načelnika GŠSV in poveljnik sil SV ter vojaški svetovalec ministrice Andreje Katič in ministra Karla Erjavca. Diplomiral je leta 1986 na tehnični vojaški akademiji v Zagrebu, magistriral pa je leta 2001 na Army War College. Doktoriral je leta 2012 na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani. Je prejemnik številnih medalj in priznanj ter avtor člankov in vojaške strokovne literature.